

När SVT valde John Kerry till president i USA

Av Karl-Johan Karlsson

TIMBRO

När SVT valde John Kerry till president i USA

Av Karl-Johan Karlsson

TIMBRO

November 2005
ISBN 91-7566-595-6

TIMBRO
Box 5234
102 45 Stockholm
tel +46-8-587 898 00
fax +46-8-587 898 55
info@timbro.se
www.timbro.se

INNEHÅLL

NÄR SVT VALDE JOHN KERRY TILL PRESIDENT I USA 3

SVT.SE 4

RAPPORT OCH AKTUELLT 10

AGENDA 13

DOKUMENT UTIFRÅN 15

VALVAKAN 17

SAMMANFATTNING OCH ANALYS 20

KÄLLFÖRTECKNING 22

När SVT valde John Kerry till president i USA

Om svenskarna hade fått avgöra presidentvalet i USA 2004 skulle Kerry sitta i Vita huset i dag. En undersökning gjord av SVT några månader före valet visar att inte mer än drygt 10 procent av svenskarna ville ha kvar Bush vid makten. Mer än hälften tyckte däremot att Kerry skulle passa som president. Men nu blev det inte så. Amerikanerna gillade Bush bättre, och röstade fram honom till en andra period med 51 procent mot 48.

Det är uppenbarligen stor skillnad på hur man ser på Bush här i Sverige och i USA. Men det kanske inte är så konstigt. Tongångarna i den svenska dagspressen har ofta varit hårda mot den sittande presidenten, och det är ju faktiskt vid morgonkaffet som många får veta vad som pågår i det stora landet i väst.

En annan informationskälla är SVT, som har tydliga krav på sig när det gäller opartiskhet och objektivitet. Miljontals svenskar har följt det amerikanska presidentvalet på TV genom att titta på nyhetsprogrammen *Aktuellt*, *Rapport* och *Agenda*. Även *Dokument utifrån* har visat några dokumentärer i ämnet. Många har också surfat in på svt.se för att hålla sig uppdaterade.

Alla dessa program, inklusive hemsidan, lyder under det som kallas public service-uppdraget. SVT själva definierar begreppet som att:

”...alla medborgare i ett demokratiskt land ska få tillgång till opartisk och mångsidig information inom en mängd olika områden. Ett public service-företag ska spegla omvärlden ur många olika perspektiv. Som SVT-tittare ska man kunna ta reda på vad som tilldrar sig i landet och världen runtomkring så att man själv kan bilda sig en egen åsikt.”

För att se om SVT har hållit sina löften om opartiskhet och mångsidig information under bevakningen av presidentvalet i USA, har jag tittat närmare på hur den statliga televisionen har rapporterat. Har tittarna fått en objektiv faktagrund att stå på, från vilken de sedan kan bilda sig en egen uppfattning, eller har de blivit serverade en färdig åsikt?

Gå gärna tillbaka till definitionen av public service-uppdraget ovan med jämna mellanrum, för att se hur SVT:s bevakning rymmer med deras riktlinjer.

Granskningen omfattar SVT:s totala bevakning av presidentvalet i USA 2004 (med vissa undantag, till exempel *Lilla Aktuellt*).

Sedan 1995 har svenskarna kunnat surfa in på SVT:s hemsida och ta del av de senaste nyheterna, diskutera med andra tittare eller bara kolla programtablåerna. svt.se återberättar inte bara det som sägs i rutan, utan publicerar egna artiklar, krönikor och annat matnyttigt för den uppkopplade mediekonsumenten.

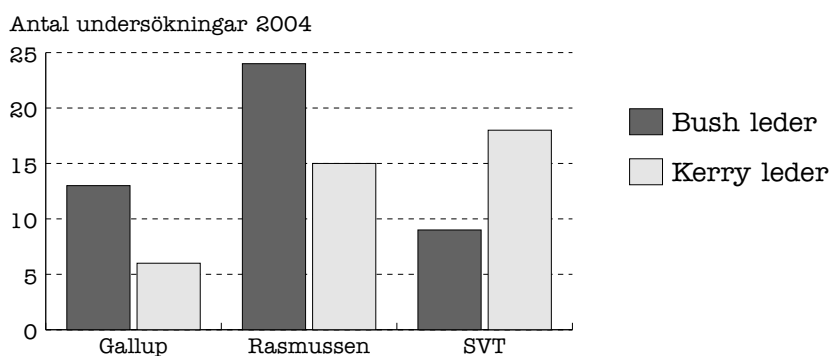
Under 2004 kunde tittarna följa bevakningen av presidentvalet i USA på flera sätt. Hundratal artiklar, en handfull krönikor, lite bakgrundsfakta och mycket annat har legat ute på hemsidan.

Sajten har varit flitig med att rapportera hur det står till i opinionsmätningarna. Redan i januari skriver svt.se att Kerry ligger bra till hos folket och så sent som dagen före valet konstateras att Bush har en mycket knapp ledning. Undersökningarna kommer från Gallup, Rasmussen och andra amerikanska opinionsinstitut. Ibland leder Bush, ibland Kerry. Inget konstigt med det.

Men tittar man lite närmare på SVT:s urval av rapporteringen från dessa opinionsmätare kan man skönja ett mönster. Kerry leder oftare än Bush, enligt SVT. Det är kanske inte så underligt. Men när man jämför med siffrorna från de bolag som SVT hämtar sina siffror från är trenden den motsatta. Oavsett vilken opinionsmätare det handlar om.

Vem har folkets stöd?

Opinionsmätarnas resultat jämfört med rapporteringen på svt.se

Världens största opinionsmätare Gallup presenterar under valåret 13 olika opinionsundersökningar där Bush leder. Sex undersökningar från Gallup visar att Kerry leder.

Ett annat stort amerikanskt företag som genomför opinionsundersökningar är Rasmussen. Deras siffror är 24 vunna opinionsundersökningar för Bush mot Kerrys 15.

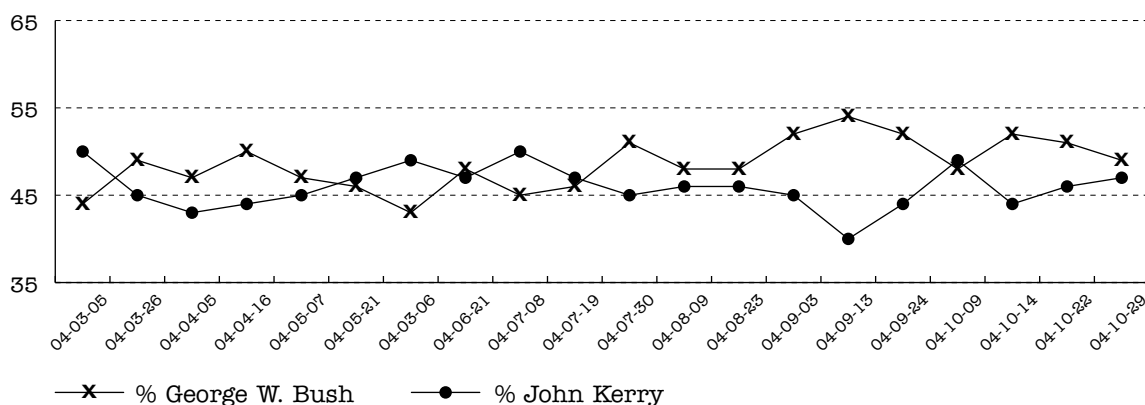
SVT:s urval visar 9 gånger att Bush leder och 18 gånger att Kerry har väljarnas stöd .

Sanningen är alltså att Bush leder i de flesta mätningarna. En amerikansk TV-tittare som får sin information från en TV-kanal som rapporterar representativt från Gallup och de andras mätningar, han får en sammantagen bild att det för det mesta ser bra ut för Bush. En svensk tittare som följer nyhetsflödet på svt.se får den motsatta bilden – att Kerry oftast har folkets stöd. Inte undra på att han blir förvånad när Bush sedan går och vinner valet, det såg ju så bra ut för Kerry i mätningarna.

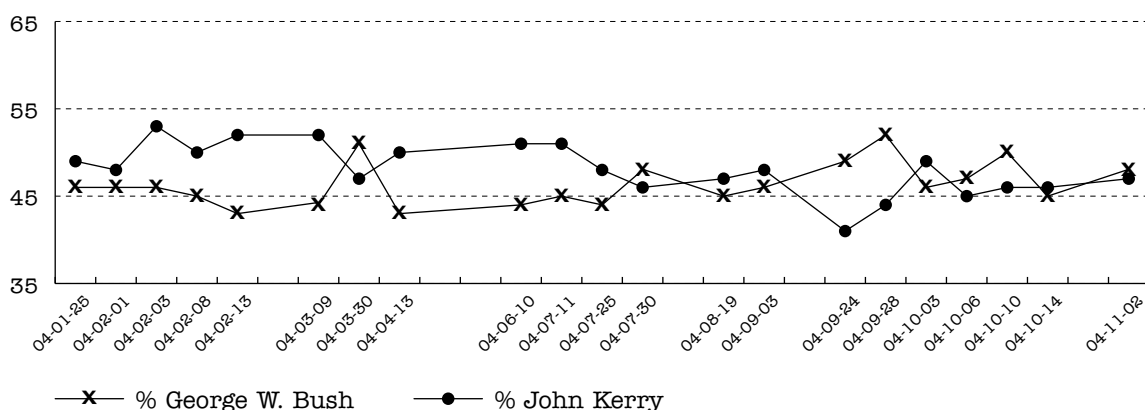
Mönstret blir ännu tydligare med linjediagrammet nedan.

SVT:s urval av vilka opinionsundersökningar de rapporterar om gör att kurvorna från SVT blir nästan helt motsatta Gallups kurvor över presidentkandidaternas opinionsstöd. Det SVT speglar under 2004 är alltså inte verkligheten, utan snarare motsatsen.

Gallups opinionsmätningar – 2004

svt.se rapporterar från opinionsmätningar 2004*

* Vissa artiklar anger inga siffror, utan rapporterar bara att en av kandidaterna leder. Dessa är inte därför inte med i diagrammet. Det fanns fyra sådana artiklar, varav kandidaterna hade ledningen i två var.

Men det är inte bara det amerikanska folkets åsikter som svt.se rapporterar om. Nobelpristagare är enligt en artikel på hemsidan positiva till Kerry, en annan säger att finansmännen på Wall Street tycker om honom och en tredje handlar om Sveriges riksdagsledamöters åsikt i frågan – åtta av tio vill att Kerry ska vinna. I ytterligare en artikel redovisas att andra länder också föredrar Kerry, i Norge hela 74 procent.

Varken nobelpristagare, finansmän, svenska riksdagsledamöter, norrmän eller amerikaner ville att Bush skulle vinna valet, enligt svt.se. Ändå vann han både elektorsrösterna och folkets röster.

Bush och Kerry presenteras noggrant på svt.se i varsitt porträtt.¹ Presentationerna är långa och går igenom kandidaternas bakgrund och personlighet. Men där slutar likheterna mellan personporträtten.

John Kerry presenteras som en krigshjälte med stor politisk erfarenhet och gedigen utbildning, och han kommer från en familj med mycket goda anor. Han sägs vara en miljökämpe som vill satsa på de unga i samhället.

Enligt artikelförfattaren Sara Stylbäck är Kerry ”en klasskämpe som vågar visa känslor utåt. Han har ett socialt patos som tilltalar arbetare”.

Artikeln säger nästan inget negativt om Kerry, frånsett att han kan vara svår att greppa och något inkonsekvent när det gäller amerikansk krigföring.

Bush utmålas i avsevärt sämre ordalag. Den första delen av artikeln låter läsaren veta att Bush blev president på ett mycket tvivelaktigt sätt. ”Många ansåg att presidentvalet år 2000 aldrig blev riktigt avgjort”, skriver Stylbäck.

Att Bush faktiskt har två universitetsexamina förklaras med att ”han läste vid de ansedda universiteten Yale och Harvard, men någon böckernas man var han knappast – till skillnad från hustrun Laura som är bibliotekarie”.

Han beskrivs som ”cowboyen från Texas” som drack alldeles för mycket i ungdomen och åkta fast för rattfylla. Han har brist på medkänsla och har skapat hög arbetslöshet och ett växande budgetunderskott, enligt svt.se.

En måttligt insatt svensk kan väl inte tveka efter den jämförelsen. Den där Bush verkar ju vara osympatisk rakt igenom, till skillnad från den miljömedvetne klasskämpen Kerry. Inte konstigt att han leder i opinionsundersökningarna.

.....
¹Se <<http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=1880&a=166881>> respektive <<http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=22841&a=275482>>.

Mycket av bevakningen från valkampanjerna handlar om de båda kandidaternas militära erfarenheter. Kerry omtalas i flertalet artiklar som krigshjälte, som anmälde sig frivilligt till tjänstgöring i Vietnam fast han inte var tvungen.

”Kerry framstår som en man som gjort sin plikt, som är bekant med krigets mekanismer och även känner till krigets begränsningar”, skriver Sara Stylbäck i en artikel² som svt.se av någon anledning valt att publicera både i januari och juni. Hon fortsätter: ”Bush däremot, som kallat sig ’en krigspresident’, saknar personliga erfarenheter av krig. När Vietnamkriget pågick utnyttjade han möjligheten att göra militärtjänst i hemlandet, inom nationalgardet. Uppgifter om att han där dessutom tog sig en tre månader lång ’bondpermis’ har förekommit.”

Detta mönster återkommer i hela rapporteringen kring kandidaternas krigserfarenhet. Ordet ’krigshjälte’ om Kerry och ’bondpermis’ när det handlar om Bush förekommer gång på gång. Att talet om bondpermis skulle kunna vara del av en smutskastningskampanj står det ingenting om.

Men i september skriver svt.se att CBS nyhetsankare Dan Rather ber om ursäkt för att de fört ut felaktiga uppgifter om Bush. Bevisen för att han skulle ha tagit bondpermis visar sig vara förfälskade av personer som avsåg att smutskasta honom.

När Kerry däremot anklagas av Vietnamveteraner för att ha ljugit om sina meriter, då framgår det tydligt på hemsidan att det rör sig om en smutskastningskampanj. Det skrivs om en ”attack” mot Kerry och en ”hård kampanj” mot demokraternas presidentkandidat.

Att Kerry några månader tidigare i en intervju i TV-programmet *Meet the Press* på NBC erkänner sig skyldig till grymheter i Vietnam, såsom skjutande i eldfria zoner och brännande av byar ägnas inget utrymme alls på svt.se. Trots att ämnet var minst sagt hett i amerikanska medier.

Den läsare som gillar lite djupare analys än vanliga nyhetsartiklarna ger, har kunnat följa valkampanjen genom utrikeskommentatorn Bo Inge Andersson på svt.se. Men någon iskallt objektiv analys finner inte läsaren här. Bo Inge Andersson döljer inte att han tycker USA skulle vara ett bättre ställe utan Bush.

I januari kommenterar han ett tal av Bush med orden: ”Det kändes lite som ett bönemöte för USA:s kristna höger, men det var Representanhusets kammare.”

I september skriver han om ett annat tal: ”Om man ska sammanfatta det tal som USA:s president Bush höll i natt kan det gå med ett enda ord: HJÄLP!”

Bara någon vecka före valet i november konstaterar Bo Inge Andersson: ”Kerry har under hela sommaren kämpat i underläge, fast han s a s ligger rätt i många frågor.”

.....
²Se <<http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=1880&a=166881>>.

Under valkampanjen för Bo Inge Andersson ofta de demokratiska slagorden vidare in i det svenska folkhemmet. I totalt 13 artiklar³ påpekar han inte mindre än åtta gånger att många faktiskt fortfarande anser att Bush blev vald till president år 2000 på ett olagligt sätt. På ett ställe antyder han också med en parantes hur det gick till: "Det var ju till sist Högsta Domstolen (med flera domare med nära relationer till Bush) som närmast dömde honom till president."

Men läsaren kanske tröttnar på alla analyser och vill veta var Bush och Kerry står i de olika sakfrågorna. Bo Inge Andersson behandlar i stort sett bara kandidaternas taktik och hur det utfaller i mätningarna. Då var det nog välkommet när det i augusti kom en artikel under tecknad Sara Stylbäck⁴ med rubriken "Bush mot Kerry – fråga för fråga".

"SVT har gått igenom kandidaternas politiska ståndpunkter, valfråga för valfråga", skriver Sara Stylbäck i början på artikeln. Lagg dessa ord på minnet så ska vi ta en titt hur det gick till.

Under rubriken *ekonomi och skatt*, enligt SVT:

"Kerry lovar att halvera budgetunderskottet under mandatperioden genom att dra tillbaka Bushs skattesänkningar för de mest välbetalda."

"Bush har under sin ämbets tid förvandlat ett rejält överskott i USA:s statsbudget till ett enormt underskott."

Om *jobb- och handelspolitik*:

"Bush införde häromåret skyddstullar för stålindustrin som till sist dömdes ut som illegala av en internationell handelsdomstol."

"Kerry lovar att skapa tre miljoner nya jobb inom de första 500 dagarna och 10 miljoner jobb till 2009."

Om *utrikespolitik*:

"Kerry vill förbättra de ekonomiska, sociala och politiska förhållandena i Mellanöstern."

Så fortsätter det genom hela artikeln. Det som skulle handla om politiska ståndpunkter blandas med mer eller misslyckade politiska aktioner från Bush vid sidan av Kerrys vallöften.

Skolpolitiken är ännu ett bra exempel på detta:

"Reformen (om Bush skolreform "No child left behind") är dock inte fullt finansierad och Bush har fått kritik för att han drivit igenom reformen utan att betala vad den kostar."

"Kerry vill ge anslag så att kostnaderna för No child left behind-reformen täcks."

.....
³ Se <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=22841&a=279590&lid=puff_279894&lpos=lasMer>.

⁴ Se <<http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=14937&a=236173>>.

Till slut har Sara Stålbäck kommit så långt från sin grundtanke att vissa saker påminner om ren och skär propaganda, som skulle passa bra i en kampanjannons för Kerry.

Under en bild på några pälsmjuka myskoxar står det i bildtexten angående Bush miljöpolitik: "Myskoxarna i naturreservatet i Alaska riskerar att drabbas om Bush genomdriver planerna på oljeborrning". Den kunde lika gärna varit en skylt i handen på en miljöaktivist i en demonstration mot Bush.

Som avslutning på en i mångt och mycket snedvriden rapportering från svt.se kommer till sist det mest anmärkningsvärda exemplet.

En artikel från augusti har rubriken "Nordkorea: Bush värre än Hitler".

Läsaren måste undra om det är SVT:s åsikt om något som utspelar sig i Nordkorea eller om det är Nordkorea som går ut med ett sådant magstarkt uttalande.

Ingressen kanske kan reda ut begreppen:

"USA:s president George W Bush är en tyrann, en politisk idiot och ställer Adolf Hitler i skuggan. Det finns inga skäl att förhandla med USA".

Verkligen ord och inga visor. Men än så länge har beskyllningarna ingen avsändare. Det kan väl inte vara SVT som tycker det här? Nej, så illa är det inte. Men inte förrän i brödtexten står det att orden kommer från en nordkoreansk UD- talesman.

Många läser bara rubrikerna, men också ingressen är till för att fånga intresse, vilket gör att många läser enbart den om inte ämnet är intressant. Just därför är den här artikeln högst olämplig. Många får aldrig reda på att uttalandet bara kom från en nordkoreansk UD- talesman.

Rapport och Aktuellt

Dessa två jättar inom svensk nyhetsjournalistik har varje vecka miljontals tittare. Detta gör dem till mäktiga opinionsbildare. Det som sägs i Aktuells 21-sändning eller Rapport 19.30-sändning blir för många dagens sanning.

Aktuellt startade 1958 och är därmed Sveriges äldsta nyhetsprogram. I dag fungerar det som det mer fördjupande av de två programmen. Rapport sjösattes 1969, samma dag som Sverige fick sin andra TV-kanal. I dag är Rapport Sveriges största nyhetsprogram, och ger en mer koncist rapportering än Aktuellt, som har mer kortfattade inslag.

Många människor får komma till tals i Rapport och Aktuellt. Det kan vara allt ifrån en kostymklädd senator från Washington till en arbetslös tvåbarnsmamma från Ohio. Men det som är intressant när det gäller att mäta mångfald och balans i en nyhetsbevakning är hur många från varje sida som uttalar sig. Om det enbart är personer som gillar Kerry som uttalar sig skulle den åsikten till slut smälta in i medvetandet hos dem som tittar. Det är bara att leda tanken in i ett svenskt perspektiv. Om inte en enda miljöpartist skulle få uttala sig i vare sig Rapport eller Aktuellt under hela den svenska valkampanjen skulle det med all säkerhet påverka svenskarnas inställning till partiet på ett negativt sätt. Att synas är att finnas.

Det är därför viktigt att ge alla åsikter samma utrymme, om än inte i varje enskilt program så åtminstone sammantaget under en längre tid. Annars levererar TV-kanalen en färdig åsikt.

I Rapport 19.30:s bevakning av presidentvalet uttalar sig 20 personer som sympatiserar med Kerry, men bara hälften så många Bushanhängare kommer till tals.

I Aktuellt förhåller det sig ungefär på samma sätt. Inte mindre än 46 demokrater står framför kameran och lovordar Kerry, medan bara 26 republikaner uttrycker sin sympati för Bush, alltså nästan hälften så många även där. Notera också att fler demokrater än republikaner uttalar sig mer än en gång under valåret.

Rapport och Aktuellt påpekar vid flera tillfällen att Bush är emot äktenskap mellan homosexuella och att han varken vill skriva under Kyotoavtalet eller kommissionen om den internationella krigsförbrytardomstolen ICC. "Det förstärker bilden av en nation och en ledare som struntar i resten av världen", säger speakern i ett av inslagen.

Är det inte på sin plats att nämna att även Kerry är emot att homosexuella gifter sig och att han röstade emot både Kyoto och ICC i senaten? SVT tycker tydligen inte att det är relevant.

I september intervjuar nyhetsankaret Anna Hedenmo på Aktuellt den amerikanska professorn och presidentforskaren Colleen Shogan. Hon används flitigt av SVT, framför allt av Agenda, under valkampanjen för att få kommentarer om presidentkandidaterna.

Vad tittarna inte vet är att Shogan är aktiv demokrat i USA och till och med deltog i en reklamkampanj för Kerry när han valdes in i senaten. Hon var också frivillig valarbetare för demokraten Ted Kennedy i hans kampanj under guvernörsvalet i Massachusetts 1994, mot republikanen Mitt Romney. Ted Kennedy var ett av dragplåstren i Kerrys presidentvalskampanj.

När hon skriver en artikel i George Mason Universitys skoltidning angående valet mellan Kerry och Edwards som demokraternas presidentkandidat, då inleder hon med att ”i hederlighetens intresse” avslöja dessa fakta innan hon uttalar sig.

”These connections should encourage me to send a significant portion of my disposable income to the Kerry campaign”, skriver hon. I det här fallet trodde hon att Edwards hade större chans att besegra Bush.

Så ser den politiska bakgrunden ut hos den professor som förmedlar sina fakta in i de svenska hemmen under hela valåret. Den här informationen har inte tittarna fått när de gång på gång lyssnat på SVT:s favoritprofessor Colleen Shogan.

Reportrarna Lars Moberg och Lisa Carlsson reste i oktober runt i USA för att rapportera från olika platser i landet.

Den 7 oktober befinner sig Moberg i Lima, en stad med cirka 50 000 invånare i delstaten Ohio. Efter att en republikan har förklarat att Bush favoritbok är Bibeln handlar resten av inslaget om stadens arbetslöshet och dess konsekvenser. Gary Frueh från det demokratiska partiet i Lima rabblar upp namn på företag som har tvingats lägga ned under Bush tid i Vita huset. Tusentals jobb har försvunnit från staden.

Moberg besöker Caroline Tisdale i hennes bostad. Hon har precis sagt upp sig från sitt jobb efter ett krav på tolv timmars dagar, mot ett lönepåslag som enligt Moberg skulle vara högre om Kerry fick bestämma. ”Hon tror på möjligheten att stoppa Bush”, säger Moberg och ”hon förstår inte varför stadens medborgare, trots nedläggningar, röstar republikanskt”.

Inslaget avslutas med att ytterligare två personer som ska rösta på Kerry uttalar sig. Ingen speciellt representativ skildring av människorna i Lima, med tanke på att de flesta där röstar på Bush.

Tre dagar senare är det Lisa Carlssons tur att spegla de politiska stämningarna i väst. Hon besöker Gettysburg i Pennsylvania, skådeplatsen för ett stort fältslag under det amerikanska inbördeskriget.

Inslaget börjar med att en republikansk valarbetare berättar om att fönster på deras kampanjlokaler har krossats. En annan valarbetare berättar om att Bushskyltar försvinner. Ett starkt motstånd mot Bush i Gettysburg alltså.

När en kvinna kommer in i lokalen för att prata med personalen passar Lisa Carlsson på att intervjua henne. ”Vad frågade ni efter”, frågar Lisa Carlsson. ”En Bushskylt att ha på gräsmattan”, får hon till svar. ”Varför vill ni ha en sådan skylt”, frågar Lisa Carlsson förvånat och får det givna svaret – att kvinnan vill visa sitt stöd för Bush.

Slutligen uttalar sig två personer positivt om Kerry, varav den ena konstaterar att det har försvunnit en massa jobb från Pennsylvania med Bush vid makten.

Den 12 oktober har Lars Moberg anlänt till svenskbygdens Minnesota och den lilla byn Lindstrom. Moberg intervjuar en rad människor, alla med en sak gemensamt. De sympatiserar med Kerry. Moberg kommenterar ensidigheten med att ”det är förmodligen tillfälligheter, men nästan alla vi träffar i Wilhelm Mobergs nybyggartrakter tänker rösta på John Kerry”. Han hittar bara en enda som sympatiserar med Bush. Han måste ha letat väldigt dåligt, men tanke på att Bush vann ganska klart i de trakterna (Chisago County) med 56 procent mot 43.

Drygt en vecka efter besöket i Lindstrom går ett inslag i Rapport om staden Tombstone. Det är en liten stad i Arizona med stark Vilda västern-prägel, som enligt egen paroll är ”för tuff för att dö”.

Nu får anhängare till Bush för första gången ganska stort utrymme. De vill ha en lag som gör det möjligt att neka sjukvård till personer som inte kan bevisa medborgarskap. Tittaren får bland andra lära känna Chris Simcox, en hårdnackad och patriotisk Bushanhängare med den amerikanska flaggan på kepsen. Han kör runt i ett fyrhjulsdrivet monster till bil mitt i natten och spanar med värmekamera efter illegala flyktingar som tagit sig över gränsen.

När republikaner för första gången ordentligt får komma till tals så är det alltså en stereotyp bild som SVT visar. Chris Simcox är inte speciellt representativ för republikanerna, som utgör hälften av den amerikanska befolkningen.

Aktuellt avslutar reportageserien med två reportage i slutet av oktober. I det första intervjuas idel republikaner om de konservativa åsikterna. Det andra handlar om minoritetsgruppernas roll för valutgången, där några latinamerikaner står framför kameran, de flesta anhängare till Kerry.

När valet är avgjort och Bush står som segrare har nyhetsankaret Katarina Sandström med sig utrikeskorrespondenterna Stefan Åsberg och Lars Moberg på länk från USA. Moberg, som har följt demokraternas valvaka i Boston, får frågan: ”Kerry var ju ändå rätt nära en seger. Vad var det som gjorde att han inte räckte ända fram?”

Lars Moberg har svar på tal: ”Bush är ju den här mannen som leds av moralistiska, religiösa principer och han talar om det goda och det onda. John Kerry är ju om man så vill en mycket mer sofistikerad politiker än George Bush är, och det här landet kanske inte vill ha en sådan ledare.”

Agenda

2001 startade ett magasin där veckans nyhetshändelser diskuteras och analyseras. Diverse inslag och reportage från hela världen varvas med gäster i studion. Lars Adaktusson har varit programledare från starten och är också ansvarig utgivare. Den kombinationen ger honom givetvis stor makt över hur programmet utformas. Under slutet av 2005 är det tänkt att Adaktusson ska sluta på Agenda och börja som utrikeskorrespondent i Mellanöstern.

Agenda har följt presidentvalet med stort intresse. Redan i oktober 2003 går ett program med det kommande valet i fokus: "Växande kritik mot George Bush".

Inslaget börjar i ett demonstrationståg med människor som alla har en sak gemensamt – de är inte nöjda med Bush. Flera av demonstranterna uttalar sitt missnöje.

Därefter får tittarna följa med in i en bokhandel, där den starkt Bushkritiske författaren David Corn talar inför en skara åhörare om sin nya bok *The Lies of George W. Bush*. Några av åhörarna förklarar att de håller med David Corn. Samstämmigheten är total. Faktum är att alla som Lisa Carlsson intervjuar i inslaget ogillar Bush.

Inte ens experten i sammanhanget, professor Allan Lichtman, är objektiv. Precis som tidigare nämnda professor Colleen Shogan har han en uttalad åsikt i frågan. Så sent som för några månader sedan skrev han i tidningen *Newsday*: "Like a master pickpocket, George W. Bush distracts the American people with one hand while reaching into their pockets with the other". Han har kritiserat Bush öppet i amerikanska medier flertalet gånger både före och efter Agendas program. Men i SVT framställs han som en objektiv röst i åsiktsviolet.

SVT förväxlar honom med författaren David Corn. På Agendas hemsida finns en bild på David Corn och en text under som ska handla om honom. Men där står att Allan Lichtman har skrivit boken *The Lies of George W. Bush*. Ett uttalande från inslaget där David Corn säger att Bush ljugar finns med. Men enligt hemsidan är det Allan Lichtman som står bakom de orden. Frågan är hur den objektive professors namn kan hamna i en text som ska handla om Bushkritiske David Corn.

Det är inte bara i det första programmet som Bushanhängare sällan kommer till tals. Totalt fick 14 personer som stöder Bush uttala sig i Agenda under valbevakningen.

Nästan dubbelt så många, 27 sympatisörer till Kerry, fick stå framför kameran under samma period. I antal minuter räknat får Kerrys anhängare mer än fem gånger så mycket tid framför kameran.

Nästa program om presidentvalet sänds 1 februari. Det fokuseras på Kerry, som då ser ut att bli demokraternas presidentkandidat, och går under namnet "John Kerry, främste demokratiska kandidaten".

Hela inslaget är filmat på demokratisk mark. Samma heroiska bild av Kerry som på svt.se målas upp, och han jämförs med den legendariske John F Kennedy. Krigsveteraner, kampanjarbetare och andra sympatisörer öser lovord över Kerry. Den enda som i någon mån är kritisk mot Kerry är en professor vid University of Massachusetts, Paul Watanabe. Han säger att ingen kan säga vad Kerry har åstadkommit under sina 19 år i senaten.

Men förutom Paul Watanabe är det bara Kerryanhängare som får uttala sig, 10 personer under hela inslaget.

Ett känt ansikte som syns i rutan är Kerrys styvson André Heinz, som givetvis bara har gott att säga om sin styvfar. Ett annat är komikern Al Franken, författare till den Bushkritiska boken *Lies – and the lying liars who tell them*.

Programmet avslutas med en studiointervju på länk med professor Lars Trägårdh. Han är mycket saklig och balanserad i sin framställning av kandidaterna.

Den 29 augusti börjar valet närma sig, vilket också titeln på Agendas program antyder: "Presidentvalet närmar sig". Nu är det dags att presentera republikanernas kampanj, vilket gör att det är främst Bushsympatisörer som uttalar sig. Det är dock bara fyra stycken, att jämföra med tio i Kerrys stab från programmet i februari. En av Kerrys kampanjarbetare får också bemöta kritiken i programmet, något som inte republikanerna förunnas i februari.

Sist i programmet intervjuar Lars Adaktusson professor Colleen Shogan, tillika demokrat med uttalade sympatier för Kerry hemma i USA, via länk.

I slutet på oktober avslutar Agenda sin bevakning med ett direktsänt program från en studio i Washington. Studiointervjuer och inslag fyller det nästan timslånga programmet, som är det mest balanserade i Agendas bevakning. Av de 31 personer som uttalar sig är 22 neutrala. Sju är för Kerry och två sympatiserar med Bush. Men trots det får motståndarna till Bush mer än fyra gånger så mycket tid framför kameran i programmet. Anledningen är, konstigt nog, en lång intervju med en republikan, närmare bestämt senator Richard Lugar.

Lugar är, trots sin partitillhörighet, känd för sin kritiska inställning till Bush. Han har till och med blivit omtalad i amerikansk press som en tänkbar minister om Kerry skulle bli president. I intervjun kritiserar han på ett mycket diplomatiskt sätt Bush för att uttala sig klumpigt i utrikesfrågor och tycker investeringarna i Irak har skötts på ett inkompetent sätt. Den som inte vet vem Lugar är får svårt att förstå att han inte är särskilt representativ för det republikanska partiet.

Dokument utifrån

På torsdagskvällar sänder SVT utländska dokumentärfilmer i Dokument utifrån, mestadels inköpta produktioner som på något sätt väckt uppmärksamhet runt om i världen. Programmet har funnits i TV-tablån sedan 1971.

Strax före presidentvalet sänds tre program i följd under tre veckor, alla med koppling till George W Bush.

Det första heter "Jesusfaktorn" och är producerad av Raney Aronson (sönt i programmet Frontline i den amerikanska public service-kanalen PBS).

Här berättas historien om hur Bush har kommit ur sitt alkoholberoende och blivit frälst. Journalister, troende och politiker diskuterar hur detta används i valkampanjen och vilken inverkan det har på politiken. Dokumentären smutskastar inte Bush och har ingen genomgående negativ prägel, förutom för alla som inte är kristna som inte tycker att religion hör hemma i politiken.

Nästa dokumentär har en tydlig vinkel. Den har av SVT fått namnet "Murdochs mord på journalistiken" och är gjord av filmaren Robert Greenwald.

Filmen handlar om den amerikanska TV-kanalen Fox News, ägd av mediemogulen Rupert Murdoch, och hur den vinklar alla nyheter till republikanernas och Bush fördel. Ett välsmort propagandamaskineri på presidentens sida visas upp med hjälp av före detta medarbetare och andra med kopplingar till branschen. Sann eller ej, så kan det inte förnekas att dokumentären är starkt vinklad. Ett fyrtiotal människor uttalar sig emot TV-kanalen, men inte en enda representant från Fox News får komma till tals.

Varje journalist som är insatt i hur nyhetsförmedlingen sker på Fox News har säkert mer än en åsikt om att det inte står rätt till med objektiviteten där. Att SVT väljer att visa en så starkt vinklad dokumentär strax före valet är ändå värt att notera.

Om det stannade där vore det kanske inte så farligt. Filmen om Bush kristna tro var ju inte direkt någon propaganda och att Fox News går republikanernas ärenden är sedan länge känt. Men Dokument utifrån avslutar sitt tema med att sända ett riktigt hopkok av Bushfientliga åsikter i dokumentären "Världen enligt Bush".

Om den svenske TV-tittaren inte hade skapat sig en åsikt om Bush ett par veckor före valet, så gjorde de säkerligen det efter att ha sett den här dokumentären. Filmaren William Karel målar under en och en halv timme upp en bild av presidenten som en okunnig marionett, helt styrd av människor med onda avsikter. I själva verket är det olja, vapen och judar som

bestämmer i USA. Det går till och med så långt att Bush och hans stab jämförs med Hitler, Göring och Goebbels. Att SVT väljer att sända en sådan generaliserande, vinklad och grovt förenklad bild av hur USA styrs bara några dagar före valet tyder inte på att de vill, som de själva säger, ”spegla omvärlden ur många olika perspektiv”.

Tvärtom visar valet av dessa tre filmer på en benägenhet att spegla omvärlden ur ett enda Bushkritiskt perspektiv.

Valvakan

Så var det dags. Klockan två på natten till 3 november 2004 är Claes Elfsberg på plats i en för ändamålet uppförd studio, tillsammans med utrikeskommentator Bo-Inge Andersson och Erik Åsard på Nordamerikanska institutet vid Uppsala universitet.

I Washington sitter utrikeskorrespondent Stefan Åsberg och valanalytiker Sören Holmberg, beredda att följa och kommentera rösträkningen runt om i USA.

Lars Moberg är på demokraternas valvaka i Boston och Ann-Britt Ryd Pettersson på republikanernas i Washington.

Under fyra timmar kommer tittarna att matas med inslag, intervjuer, analyser och till och med amerikansk valbevakning från CBS nyhetsankare Dan Rather.

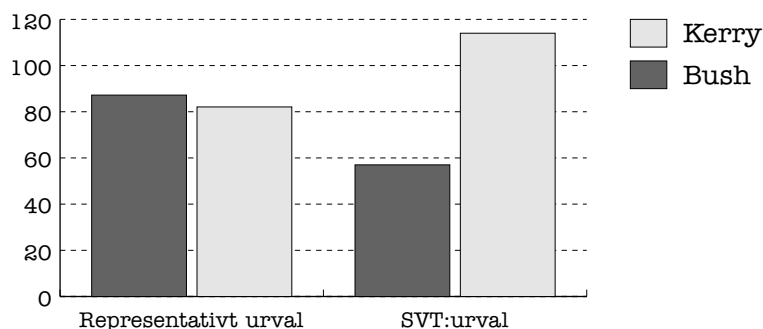
Efter att en statsvetare från Stockholms universitet har förklarat hur valet går till, vänder sig Claes Elfsberg till Lars Moberg på demokraternas valvaka i Boston. Där är det positiva tongångar och när Moberg syns i bild har det just kommit upp siffror på en bildskärm. Moberg kommenterar dem så här: ”Där såg det bra ut för Kerrys del och det var många elektorströster som han skulle få, och då steg jublet här. Ni hör hur det låter”.

Kanske menar Claes Elfsberg ingenting med sitt svar, kanske skvallrar det om hans förhoppningar inför kvällens rösträkning: ”Ja, det låter bra”.

Detta är första gången under natten som Claes Elfsberg vänder sig till Lars Moberg i Boston för en första kommentar, men sannerligen inte den sista. Trots att SVT har en reporter i varje läger, så är det nästan bara Lars Moberg som får rapportera. Ann-Britt Ryd Pettersson säger några ord om stämningen på republikanernas valvaka i början och återkommer sedan inte förrän i slutet på programmet. Två gånger rapporterar hon från Washington, medan Lars Moberg kommenterar läget från den demokratiska valvakan i Boston sex gånger under nattens lopp.

SVT:s snedfördelning till demokraternas fördel när det gäller personer som uttalar sig fortsätter in i det sista. Faktum är att valvakan är det program som sämst representerar den amerikanska väljarkåren. Antalet anhängare till Kerry som syns i rutan natten till 3 november är tre gånger så många som Bushväljarna. Hela 21 personer vill ha Kerry som president, jämfört med sju som håller på Bush.

Diagrammet nedan visar hur fördelningen borde ha sett ut om SVT haft som mål att representera det amerikanska folket, baserat på att 51 procent valde Bush och 48 procent Kerry, jämfört med hur det faktiskt såg ut i SVT:s bevakning. Skalan till vänster anger hur många som har uttalat sig i SVT under hela valåret.

Natten rullar på i SVT 1. Efter att lång tid ägnats åt valsyste­met i USA ska de båda kandidaterna åter porträtteras. Först ut är Bush, som nu mer än någonsin faller inom ramen för SVT:s förenklade bild av presidenten. Hans tidigare alkoholproblem tas upp igen följt av hans religiösa övertygelse. ”Avhoppade rådgivare talar också om ett klimat där troviss­het är viktigare än analys och frågor allt mindre välkomna”, säger speakern.

Det fastslås att han har givit USA rätten att anfalla länder bara för att de kan bli ett hot i framtiden. ”Rikemanspojken”, som han kallas i inslaget, slapp åka till Vietnam. Vissa av bilderna i inslaget är tagna direkt från de två mest Bushkritiska dokumentärer som har gjorts, tidigare nämnda ”Världen enligt Bush” och Michael Moores ”Fahrenheit 9/11”.

Efter lite studiopratt och nyheter är det dags för Kerrys personbeskrivning. Här är det inget snack om stridsmoralen. När inslaget börjar står Kerry i en talarstol och speakern tar tydlig ställning i kritiken om att den demokratiska kandidaten skulle vara velig: ”Här står minsann ingen vacklande liberal, här står en man som kan leda och riskera sitt liv”.

Den enda negativa egenskap som nämns i inslaget är ironiskt nog att han har anklagats för att inte kunna bestämma sig i vissa frågor.

Inslaget om svenskbygdens Minnesota från Aktuellt i oktober återkommer i valvakan. Men det som tidigare var ett reportage med idel demokrater är nu ännu mer renodlat. Den sista personen i inslaget, tillika den enda republikanen, är bortklippt. Robert Anderson fick inte vara med denna gången.

Flera inslag som har gått i Aktuellt under hösten sänds nu igen under valvakan. Gäster avlöser varandra i studion och olika vinklar på valet belyses med hjälp av proffstyckare och experter. Stefan Åsberg och Sören Holmberg kommenterar med jämna mellanrum rösträkningen från studion i Washington.

Lars Moberg dyker upp i rutan lite då och då, varje gång rapporteras om demokraternas positiva inställning. Även om siffrorna pekar mer och mer åt att Bush går en seger till mötes, verkar inte Lars Moberg vara övertygad. Efter ett inslag om minoriteter i Florida talar han om demokraterna i vi-form: ”Vi fortsätter att tro, och de som finns här fortsätter att tro, att

de har en president som kommer fram på den där scenen senare i kväll och säger att han vann valet". Hans kollega i Washington lyser fortfarande med sin frånvaro.

Därefter följer ett starkt kritiskt inlägg om Bush inställning till krigsribunalen och Kyotoavtalet, igen utan att nämna att Kerry har samma ståndpunkter i de frågorna. En retoriker i studion förklarar att Bush ser trött ut, hänger med kroppen och låter gnällig och torr i munnen, medan Kerry är rak i ryggen och har bra hållning. Efter att Marita Ulvskog har konstaterat att USA är "ett otäckt land" med en president som "sitter med fingret på avtryckaren" vågar Claes Elfsberg konstatera att det ser ut att bli Bush som tar hem valet igen.

Sammanfattning och analys

Även om det kan svårt att tro, så redovisar den här rapporten även det material från SVT som kritiserar eller på annat sätt missgynnar Kerry. Sanningen är att det enda som kan liknas vid kritik är han anses vara lite velig och svår att greppa. Inte många ord ägnas åt detta, och inte är de speciellt hårda heller.

Mönstret talar sitt tydliga språk. Alla siffror, alla tendenser och all information pekar entydigt åt ett enda håll. Kerryvänliga åsikter har nästan utan undantag varvats med Bushfientliga.

Skulle ett enda inslag vara lite vinklat, eller kanske till och med två eller tre, då skulle kritiken genast vara lättare att försvara sig emot. Hakar man upp sig på ett enstaka uttalande eller en olämplig formulering, då handlar det bara om tillfälligheter eller en medarbetare som har släppt lite på objektiviteten. Men ensidigheten löper genom SVT:s bevakning från program till program. Det som denna granskning visar är den sammantagna bilden av hur SVT har skildrat det amerikanska presidentvalet – en period där reglerna om opartiskhet, mångfald och balans måste tillämpas enligt public service-avtalet.

Det farliga med den partiska tonen som genomsyrar bevakningen är att den ligger under ytan. En okritisk tittare har svårt att se igenom den dimma av ställningstagande som SVT skapar under valåret. Är man från början insatt i det politiska livet i USA kan man nog snart skönja mönstret. Men om man får sin kunskap via SVT, och inte kritiskt ifrågasätter den, är det lätt hänt att den blir till sanning.

Det skulle nästan vara bättre om SVT tydligt förklarade att den allmänna åsikten i huset är att Bush måste bort, då skulle man i alla fall veta vad de tycker och kunna bearbeta informationen därefter. Men nu utger de sig för att ge en balanserad och mångfacetterad bild av verkligheten, utan att visa prov på det i sin bevakning.

Cecilia Uddén på Sveriges Radio råkade kasta ur sig att hon inte har några krav på sig gällande opartiskhet i bevakningen av det amerikanska presidentvalet. Hon blev bortkopplad från bevakningen på grund av sitt uttalande. Men det skvallrar om något som många har anat, och det ligger nära till hands att tro att det råder ungefär samma förhållanden på SVT.

Samma kvinna skrev bara några dagar före valet i *Svenska Dagbladet* om vad hon tror att mediekonsumenter egentligen tänker: ”Jag (mediekonsumenten) gillar bäst de journalister som presenterar verkligheten så som jag uppfattar den och lägger fram bevis och fakta som styrker mina teser.” Hon konstaterar sedan att varken mediekonsumenterna själva eller journalister vill erkänna att det förhåller sig så.

Ska man tro på Cecilia Uddéns teori så vittnar detta om en förljugenhet både hos nyhetsmakarna och deras publik. Kanske vore det bättre att skippa kravet på opartiskhet och föra fram fler och tydligare alternativ. Om alla kanaler och program fick vara subjektiva skulle det vara lättare att göra sig en egen bild av verkligheten.

Vill man i dag ha en vänsterbetonad åsikt om en politisk händelse kan man läsa Aftonbladets ledarsida. Vill man veta den motsatta sidans åsikter, då läser man Svenska Dagbladets ledarsida. Det funkar ju alldeles utmärkt i tidningsvärlden, varför skulle det inte kunna tillämpas på etermedierna?

Jan Guillou har i sin roll som ordförande för Publicistklubben ifrågasatt reglerna kring opartiskhet, eftersom han tyckte att begreppet var omöjligt att definiera.

Jag tror inte att det finns en uttalad ambition på SVT att vinkla bevakningen mot Bush. Många reportrar har skött sitt jobb alldeles utmärkt under valåret. Ett exempel är Stefan Åsberg, som alltid gav en balanserad och neutral bild av läget. Ett annat exempel är Claes Elfsberg, som trots det något tvivelaktiga uttalande som nämns ovan, hela tiden belyste frågorna från olika perspektiv.

Det finns många fler exempel, och även de som får ta mest kritik i denna granskning har oftast varit neutrala. Men den totala bilden går inte att ta miste på och en gissning är att samma mönster går att återfinna i andra svenska medier. När jag pratade med Lars Adaktusson om varför det ser ut så här pekade han på det faktum att det mesta nyhetsflödet från USA kommer från kusterna, där också Kerry är väldigt stark.

En annan faktor kanske är den kulturskillnad som faktiskt finns mellan Sverige och USA. Men detta är bara förklaringar, inget försvar för att SVT bryter mot sitt public service-uppdrag.

Bo Inge Andersson sammanfattade i en artikel efter Bushs seger: "Han har fått ett brett folkligt stöd. Det USA som har hånat honom har lidit ett nederlag. Kanske måste den elit av intellektuella som drivit med honom ställa kritiska frågor om sitt eget uppträdande."

De kritiska frågorna borde kanske även Bo Inge Andersson och hans kolleger ställa till sig själva.

Personligen skulle jag aldrig rösta på Bush. Våra ståndpunkter skiljer sig kraftigt åt på allt för många punkter. Men den åsikten vill jag inte ha serverad av SVT, den vill jag skapa mig på egen hand.

Källförteckning

Valåret 2004

Aktuellt

20/1 21.00–21.30
27/1 21.00–21.30
8/2 21.00–21.15
11/2 21.00–21.25
1/3 18.00–18.15
1/3 21.00–21.25
5/3 18.00–18.15
28/6 21.00–21.25
6/7 21.00–21.25
26/7 21.00–21.25
28/7 21.00–21.25
29/7 21.00–21.25
2/9 21.00–21.25
21/9 21.00–21.25
30/9 21.00–21.25
7/10 21.00–21.25
10/10 21.00–21.25
12/10 21.00–21.25
14/10 21.00–21.25
25/10 21.00–21.25
26/10 21.00–21.25
29/10 21.00–21.25
30/10 21.00–21.25
31/10 18.00–18.15
31/10 21.00–21.25
2/11 18.00–18.15
2/11 21.00–21.25
3/11 18.00–18.15
3/11 21.00–21.55

Rapport

25/1 19.30–20.00
4/2 23.00–23.10
8/2 19.30–20.00
18/2 19.30–20.00
23/2 12.00–12.10
3/3 19.30–20.00
3/3 23.00–23.10
25/4 19.30–20.00
6/7 16.00–16.05
7/7 19.30–20.00
26/7 19.30–20.00
26/7 23.20–23.30
27/7 12.00–12.10
3/10 19.30–20.00
10/10 19.30–20.00
13/10 19.30–20.00
14/10 12.00–12.10
14/10 19.30–20.00
20/10 19.30–20.00
22/10 19.30–20.00
30/10 23.15–23.20
31/10 19.30–20.00
1/11 19.30–20.00
3/11 12.00–12.10
3/11 19.30–20.00
3/11 23.20–23.30

Agenda

26/10 (2003)
1/2
29/8
31/10

Dokument Utifrån

30/9 ”Jesusfaktorn”
14/1 ”Murdochs mord på
journalistiken”
21/10 ”Världen enligt Bush”

Presidentvalet i USA. Valvaka.

3/11 02.00–06.00